

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตทหารเพื่อสนองต่อ
ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในพื้นที่มณฑลทหารบกที่ 12

เอกสารวิจัยส่วนบุคคล

โดย

พันเอก ชัยรัช ลิทธิสุข
หัวหน้าฝ่ายสรรพกำลัง มณฑลทหารบกที่ 12

วิทยาลัยการทัพบก

กันยายน 2563

เอกสารวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตทหารเพื่อสนองต่อ
ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในพื้นที่มณฑลทหารบกที่ 12

โดย พักเอก ชัยธวัช สิทธิสุข

อาจารย์ที่ปรึกษา พันเอกหญิง มนทิรา ยิ้มสมบุญ

วิทยาลัยการทัพบก อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคลฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรหลักประจำ วิทยาลัยการทัพบก ปีการศึกษา 2563 และเห็นชอบให้เป็น
เอกสารวิจัยส่วนบุคคลที่อยู่ในเกณฑ์ระดับ

พลตรี

(มหศักดิ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

ผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพบก

คณะกรรมการควบคุมเอกสารวิจัยส่วนบุคคล

พันเอก

(ตุลธร นวพิตร)

ประธานกรรมการ

พลโท ดร.

(ธนัญฐ์ ยิงเฟื่องมนต์)

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษา

พันเอก

(ปริญญา ฉายะพงษ์)

กรรมการ

พันเอกหญิง

(มนทิรา ยิ้มสมบุญ)

กรรมการ

บทคัดย่อ

ผู้วิจัย พันเอก ชัยธวัช สิทธิสุข
เรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตทหารเพื่อสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในพื้นที่มณฑลทหารบกที่ 12
วันที่ กันยายน 2563 **จำนวนคำ :** 6,915 **จำนวนหน้า :** 17
คำสำคัญ การจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
ชั้นความลับ ไม่มีชั้นความลับ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงาน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของทหารที่ผ่านมา ศึกษาความสอดคล้องระหว่างแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทหารกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเปิดพื้นที่ทหารเป็นแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนควบคุมการใช้พื้นที่ทหาร เพื่อการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

การวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อเสนอจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษา ซึ่งจากการวิจัยพบว่า 1) การท่องเที่ยวหน่วยทหารของกองทัพบกในพื้นที่ มณฑลทหารบกที่ 12 ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวภายในค่ายจักรพงษ์ อันเป็นที่ตั้งของมณฑลทหารบกที่ 12 ซึ่งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและประวัติศาสตร์ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานทหารตลอดจนแหล่งโบราณสถานในพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยว โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าซึ่งอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครนายก จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการนันทนาการและการผจญภัยในหน่วยทหาร มีลักษณะการจัดการตามแนวทางของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหลักในการดำเนินงาน มุ่งเป้าหมายเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์ เป็นสินค้าหลักและมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เสริมเพื่อรองรับสถานที่ที่เป็นสินค้ารอง การท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เป็นที่แพร่หลาย เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในสถานที่ราชการซึ่งเป็นสถานที่ปิด ตลอดจนการประชาสัมพันธ์และการตลาดที่ยังไม่นำเสนอต่อภาคประชาชนทั่วไป อันเนื่องมาจากงบประมาณ รวมถึงระบบการจัดการที่ยังไม่เป็นมาตรฐาน เป็นผลให้นักท่องเที่ยวไม่ทราบในรายละเอียด 2) การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของทหารมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดไว้ แต่ยังคงมี

การปรับปรุงในบางส่วนที่ยังบกพร่องอยู่เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การจัดโครงสร้างพื้นฐานและบริบทการท่องเที่ยว การจัดการศึกษาและสร้างจิตสำนึกตลอดจนการจัดการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนรอบค้าย 3) สามารถเสนอแนวทางการจัดการเปิดพื้นที่ทหารเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยมีการควบคุมการใช้พื้นที่ทหาร เพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ อาจจะต้องกำหนดเขตพื้นที่ในค่ายทหารสำหรับการท่องเที่ยว ทั้งในส่วนที่ต้องมีเจ้าหน้าที่ นำชม และสามารถท่องเที่ยวได้ตามลำพัง นอกจากนี้แล้วหน่วยทหารจะต้องกำหนด กิจกรรมและประเภทแหล่งท่องเที่ยวในเขตทหารที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถขึ้นทะเบียนเป็น แหล่งท่องเที่ยวที่ถูกกฎหมาย ตามแนวทางของแหล่งท่องเที่ยวทั่วไป ตามแนวทาง ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งหน่วยสามารถปรับรูปแบบการท่องเที่ยว เพิ่มเติมให้เหมาะสมกับพื้นที่และทรัพยากร โดยเฉพาะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแนวใหม่ใน รูปแบบ MICE CITY จะเป็นการต่อยอดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการต่อไป

ABSTRACT

AUTHOR : Colonel Chaithawach Sitthisook
TITLE : Guideline of Ecotourism Management in Military Area in 12th Military Circle for Thailand's 20-Year National Strategy.
DATE : September, 2020 **WORD COUNT :** 6,915 **PAGES :** 17
KEY TERMS : Guideline of management, Ecotourism, Thailand's 20-Year National Strategy.
CLASSIFICATION: Unclassified

The objectives of the research were to study a condition agreement and propose the method converting area to travel area together with properly controlling the use of military area in order to travel. The condition was related as happened, to the operation and the results of the operation as well as the problems of operating in military area. Besides, the research studied in an agreement between the managing methods of military travel to ecotourism for Thailand's 20-Year National Strategy. 1) The Travel in the 12th Military circle area, consists of Chak Kraphong Military Camp and Chulachomklao Royal Military Academy were mainly performed in ecological method. In the operation, it preferred quality more than quantity. Moreover, main product were natural resources, and historical sites. There were tourist recreation that were the inferior products. Now a day, The travel in military area has no one known. Because it is in restrict area, not supporting tourism promotion and the lack of budget. 2) The military travelled management agreed with the method that performed ecotourism mentioned by Tourism authority of Thailand. But, must be solved mistakes by suggesting how to convert military area to travel area together with properly controlling the use of military area : managing environment and resources, basics supply and travellers service, education and awareness, and community participation. 3) The guideline to manage the military area with the properly controlling the use of military area. By

defining activities and types of travel area, Register as a tourist attraction. For Thailand's 20-Year National Strategy in tourism issues. To update the types of tourism in Military area as a MICE city expand to military area tourist.

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิจัยส่วนบุคคลฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจากคณาจารย์ของวิทยาลัย กองทัพบกทุกท่านที่กรุณาประสิทธิประสาทวิชา ให้ความรู้และประสบการณ์ที่ทรงคุณค่า อย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ที่ปรึกษา พันเอกหญิง มนทิรา ยิ้มสมบุญ ที่กรุณา ให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำเอกสารวิจัยส่วนบุคคล รวมถึงตรวจสอบต้นฉบับอย่าง ละเอียตจนทำให้งานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์ นอกเหนือจากข้อเสนอแนะทางวิชาการอัน เป็นประโยชน์ในการวิจัยแล้ว ยังได้รับกำลังใจและคำชี้แนะที่เป็นประโยชน์ยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พลโท ดร. ธนัญฐ์ ยิ่งเฟื่องมนต์ ผู้อำนวยการศูนย์ประสานการ ปฏิบัติที่ 2 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษา พลตรี วีระชาติ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา อาจารย์ที่ปรึกษาพิเศษ พันเอก ตุลธร นวพิตร ประธานกรรมการ และพันเอก ปริญา ฉายะพงษ์ กรรมการ ที่ได้ให้คำแนะนำในการ จัดทำเอกสารวิจัย ตลอดจนตรวจสอบต้นฉบับอย่างละเอียด จนทำให้งานวิจัยนี้เสร็จ สมบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้ที่อยู่เบื้องหลังทุกท่าน ที่คอยเป็นกำลังใจ ในการทำวิจัยฉบับนี้ให้เสร็จ สมบูรณ์ได้สมตามความมุ่งหวัง ความดีอันเกิดจากผลงานการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ ผู้ที่มีส่วนร่วมในงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นทุกท่านด้วยความเคารพรัก และหวังว่าเอกสาร วิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ก่อให้เกิดผลดีต่อวิทยาลัยการทัพบกและประเทศชาติสืบไป

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตทหารเพื่อสนองต่อ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในพื้นที่มณฑลทหารบกที่ 12

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาภาคการท่องเที่ยวของประเทศไทย มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งในมิติของจำนวนนักท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในด้านความมั่นคง ซึ่งการทำให้ประชาชนมีความอยู่ดี กินดี มีความสุข ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างและกระจายรายได้ และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ความนิยมของนักท่องเที่ยวในการเข้าไปพักผ่อนหาความเพลิดเพลินในพื้นที่ธรรมชาติแล้ว ยังมีสิ่งที่น่าสนใจเป็นห่วงอีกประการหนึ่งคือ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่เหล่านี้ จึงจำเป็นที่จะต้องหาแนวทางในการจัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อรักษาสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศให้คงอยู่ ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ไขปัญหา ทั้งเรื่องการกระจายรายได้และการพัฒนาท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยว อันจะมีผลทำให้ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว ดำรงอยู่ได้คงทนตลอดไป จากความสำคัญที่ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความหลากหลายของพื้นที่ซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีศิลปวัฒนธรรม ที่มีเอกลักษณ์ของตนจึงเป็นที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศและมีอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็วต่อเนื่อง¹ การนำความหลากหลายของพื้นที่มาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว จำเป็นจะต้องมีการจัดการซึ่งการจัดการเป็นกระบวนการที่ผู้จัดการทำงานร่วมกับบุคลากรและทรัพยากรโดยใช้การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุมเพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมายองค์กรภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง²

เนื่องจากการท่องเที่ยวที่ผ่านมาสสร้างปัญหาให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นอันมาก ทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ตระหนักถึงสภาพแวดล้อมมากขึ้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นที่รู้จักในช่วงปลายทศวรรษ 1980 (พ.ศ. 2523) เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน³ เหตุที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความนิยมเพราะการท่องเที่ยวลักษณะนี้มีการเชื่อมโยงกับการพักผ่อนของบุคคลทั่วไปในวันหยุด มีลักษณะส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยวิธีการต่าง ๆ ช่วยเพิ่มศักยภาพการสร้างงานในพื้นที่ชนบท และมีผลโดยตรงต่อการป้องกันพื้นที่ธรรมชาติมิให้เสื่อมโทรม นับเป็นโอกาสให้มีการสะท้อนความคิดเห็น จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีการจัดการการควบคุมและการเฝ้าระวังระบบนิเวศให้เกิดการพัฒนา เพื่อความยั่งยืน

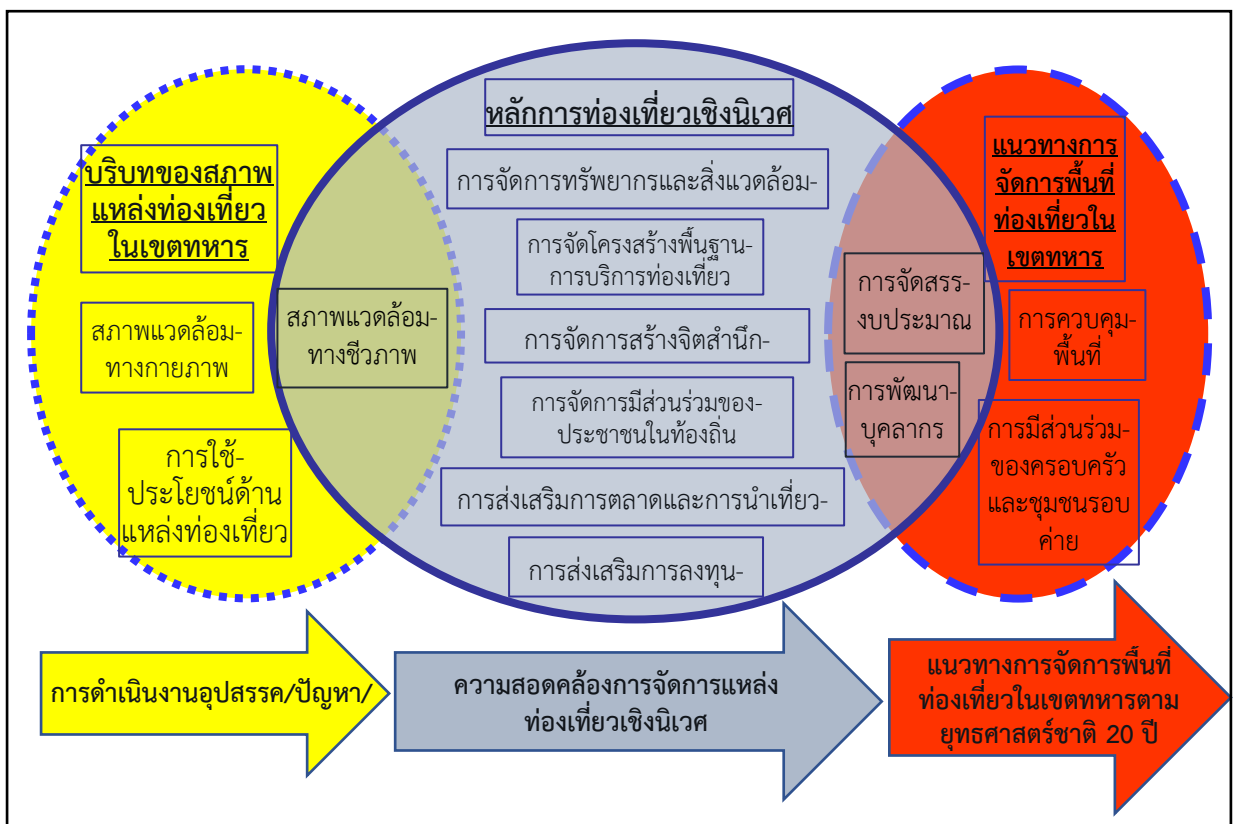
อย่างแท้จริง นอกจากนี้ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวโลกได้ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมอย่างต่อเนื่องทั้งระดับภายในประเทศ และระดับระหว่างประเทศ ดังปรากฏในรายงานของสมัชชาสหประชาชาติ ซึ่งประเด็นหลักในการรายงาน ประการแรก คือ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวโลกให้ประเทศสมาชิกจัดโปรแกรมเป็นการเฉพาะและกำหนดกลยุทธ์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำแผนระดับชาติและระดับท้องถิ่นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีกิจกรรมร่วมกัน มีการสนับสนุนระดับชุมชน ผู้ประกอบการทั้งขนาดเล็กและขนาดกลางให้มีความเข้าใจ มีการจัดตั้งคณะทำงานให้คำปรึกษาให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการให้ตระหนักถึงการรักษาความยั่งยืนของสภาพแวดล้อม และมีกิจกรรมส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมของสังคมในท้องถิ่นซึ่งมีผลให้หลายประเทศมีการปฏิบัติตามแนวทางนี้ โดยกำหนดเป็นนโยบายและแผนของประเทศ และยังเป็นเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การตรวจสอบปัญหา การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชาติ ภูมิภาค และระดับโลก ตลอดจนวิเคราะห์ห่อนาคตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ⁴ ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงถูกใช้เป็นทางเลือกสำหรับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปหลายประเภท เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Ago Tourism) การท่องเที่ยวไปยังชนบท (Rural Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ตลอดจนการท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวแบบพักบ้านชาวบ้าน (Home stay) เพื่อศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพธรรมชาติ (Nature Health Tourism) เป็นต้น ประเทศไทยจึงเป็นประเทศหนึ่งที่มีความแตกต่างของพื้นที่ซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมีศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่อยากจะเข้ามาเที่ยวชม อันเป็นเหตุให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับประเทศและมีอัตราการเติบโตเร็วอย่างต่อเนื่อง⁵

จากแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลกจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยจะต้องพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบ มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพสร้างความหลากหลายการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยยังคงรักษาจุดเดิมของประเทศด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อัตลักษณ์ความเป็นไทย ทั้งนี้ กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะ 20 ปี ในระยะแรกให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง วางรากฐานการท่องเที่ยวที่เน้นมาตรฐานและคุณภาพระดับสากลสิ่งสำคัญที่สุด คือ การสร้างความเชื่อมั่นในเรื่องความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความปลอดภัยและไม่ให้นักท่องเที่ยวเกิดการเอา

รัดเอาเปรียบ แล้วจึงกระจายการท่องเที่ยวในมิติพื้นที่และรายได้สู่ชุมชน ตลอดจนให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน⁶ ซึ่งในส่วนของกองทัพบกได้มีข้อตกลงร่วมมือกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในการเปิดค่ายทหารเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีแนวคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทหารไปสู่ “ARMYLAND”⁷ ซึ่งเป็นการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่เป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้เลือกใช้บริการแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวในเขตทหารกองทัพบก เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความรัก ความเข้าใจ และการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนที่มีต่อทหารจนเกิดความเชื่อมั่น และศรัทธาต่อกองทัพบก ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนการท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นและขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศตามนโยบายของรัฐบาล⁸ ปัจจุบันมีหน่วยงานที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 173 แห่ง⁹ โดยในส่วนของมณฑลทหารบกที่ 12 ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่ 3 จังหวัด คือ ปราจีนบุรี นครนายก และฉะเชิงเทรา มีหน่วยทหารซึ่งอยู่ในพื้นที่ได้จัดโครงการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรี คือ สถานที่ท่องเที่ยวในค่ายจักรพงษ์ ซึ่งเป็นค่ายทหารแบบตะวันตกแห่งแรกในประเทศไทย มีแหล่งทัศนียภาพที่รื่นรมย์ สวยงาม ตลอดจนสถาปัตยกรรมอาคารกองบัญชาการเดิมที่เก่าแก่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ปัจจุบันได้จัดให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยว พิพิธภัณฑสถานทางทหารของค่ายจักรพงษ์และยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่น่าสนใจพื้นที่จังหวัดนครนายก คือ แหล่งท่องเที่ยว โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เป็นแหล่งท่องเที่ยวแนวผจญภัย พื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญที่เชื่อมโยงกับกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเป็นการเชื่อมโยงไปยังภูมิภาค กลุ่มจังหวัดของระยองเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก อีกทั้งจะเป็นการต่อเขตทั้งเครือข่ายเส้นทางคมนาคมแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อีกด้วย ทั้งนี้ในส่วนของผู้วิจัยซึ่งรับผิดชอบงานในส่วนนี้ และได้เห็นถึงปัญหาการจัดการในเชิงระบบและนโยบายจึงมีความต้องการที่จะศึกษาและหาวิธีการที่จะดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงาน ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ได้ศึกษาและนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป โดยในการศึกษาคั้งนี้ ได้แบ่งประเด็นที่จะศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็น 3 หัวข้อ คือ 1) การดำเนินงาน, ปัญหาและอุปสรรคที่ผ่านมาของการจัดการท่องเที่ยวในเขตทหาร พื้นที่มณฑลทหารบกที่ 12 2) ความสอดคล้องของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้จัดเป็นไปตามแนวทางเดียวกันหรือไม่ 3) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวในเขตทหารที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

โดยในแต่ละประเด็นจะมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันทั้งนี้จาก สภาพการดำเนินงานในเขตทหาร จะมีบริบทของสภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

โดยเฉพาะในเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด เนื่องจากเป็นพื้นที่เฉพาะ ซึ่งอยู่ในพื้นที่เขตทหาร แต่ทั้งนี้ยังคงสภาพความเป็นธรรมชาติ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อันเป็นลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันเป็นแนวทางการจัดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั่วไป ซึ่งจะเป็นข้อพิจารณาที่จะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตทหารที่เหมาะสมและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดยเฉพาะการจัดการพื้นที่ที่เป็นเขตหวงห้าม รวมถึงการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนรอบค่าย อันจะนำไปสู่แนวทางการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตทหารที่มีความยั่งยืนและเหมาะสมต่อไป

ภาพที่ 1 โมเดลประเด็นการศึกษา

จากภาพที่ 1 สามารถที่จะเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ ได้อย่างสอดคล้อง โดยมีรายละเอียดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว

ที่ผ่านมาประเทศไทยมีการขยายตัวภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องด้วย เพราะมีจุดแข็งหลายประการ เช่น ทำเลที่ตั้งเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์อันท้าทายของคนไทย ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางถนนทางราง ทางน้ำ และทางอากาศ รวมถึงโอกาสจากการขยายตัวของตลาดท่องเที่ยวโลกและธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำ เทคโนโลยีด้านการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างสะดวก รวดเร็ว อย่างไรก็ตามในอนาคตอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะมีการแข่งขันที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากหลายประเทศจะใช้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอาเซียน ดังนั้นประเทศไทยจึงต้องยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้หากประเทศไทยมีทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจน สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบท ที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวไทยจะเป็นเครื่องมือในการสร้างและกระจายรายได้และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยมีการเชื่อมความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง กล่าวคือ ประชาชนอยู่ดี กินดี และมีความสุข

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดการ เป็นกระบวนการที่ผู้จัดการทำงานร่วมกับบุคลากรและทรัพยากรอื่นโดยใช้การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุมเพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมายองค์กรภายในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง¹⁰ โดยความสำคัญของการจัดการ เป็นสิ่งจำเป็นซึ่งมีแนวคิดที่ถือว่าการจัดการเป็นองค์ความรู้สากลเพราะผู้จัดการต้องนำการจัดการไปสู่การปฏิบัติในทุกระดับขององค์กรในทุกวัฒนธรรมของโลก การจัดการที่ดีต้องมียุทธศาสตร์อย่าง เป็นระบบที่ประกอบไปด้วยหลักการ แนวทางและส่วนประกอบของทฤษฎีการจัดการต่าง ๆ องค์ความรู้เหล่านั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นองค์การธุรกิจ รัฐ และชุมชน

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาจากภาษาอังกฤษว่า “Ecotourism” ซึ่งเป็นคำผสมระหว่าง Ecology หรือนิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว ในวงการท่องเที่ยวยังมีการใช้คำภาษาอังกฤษอื่น ๆ อีก เช่น “Nature Tourism” หรือ “Biotourism” หรือ “Green tourism” แทน Ecotourism เป็นต้น

เพื่อบ่งบอกให้ทราบว่าเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ถึงแม้ว่าจะมีการบัญญัติศัพท์คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ขึ้นโดยราชบัณฑิตยสถานก็ตาม แต่ก็ยังมีนักวิชาการ หลายกลุ่มใช้คำว่า Ecotourism ในความหมายว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์¹¹ สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงใช้คำ Ecotourism ในความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนตามนัยของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย¹² ซึ่งได้ให้ความหมายของ Ecotourism ไว้ในนโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมายถึงการเดินทางไปยังสถานที่แห่งหนึ่งแห่งใดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ โดยพื้นฐานของความหมายดังกล่าวนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวจะเป็นกลุ่มผู้เดินทางที่แสวงหาสิ่งต่างๆ ดังนี้ 1) กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้มีประสบการณ์มากขึ้น 2) ประสบการณ์จากการไปเที่ยวในแหล่งธรรมชาติหรือประสบการณ์ที่ได้สัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมที่แตกต่างจากที่ตนมีอยู่ 3) โอกาสที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ 4) ให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสมบัติทางวัฒนธรรม

ในความหมายของราชบัณฑิตยสถาน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและเป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 4 ประการ ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านพื้นฐานเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ 2) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกัน การกำจัดมลพิษ และการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มี

การจัดการอย่างยั่งยืน 3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education – tourism) 4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการคิดวางแผน การปฏิบัติตามแผน การได้รับประโยชน์ การติดตามตรวจสอบตลอดจนการร่วมบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย ซึ่งในที่สุดแล้วท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ โดยท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากประชาชนระดับรากหญ้าจนถึงระดับผู้ประกอบการส่วนท้องถิ่นและอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

กล่าวโดยสรุปแล้วองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ องค์ประกอบด้านพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพสำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ส่วนการจัดการควรดำเนินการให้เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการต้องมีกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการคิดวางแผน การปฏิบัติตามแผน การได้รับประโยชน์ การติดตามตรวจสอบ ตลอดจนการร่วมบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว

หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (Thai Ecotourism and Adventure Travel Association; TEATA) กำหนดหลักเกณฑ์ ดังนี้ 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์ 2) มีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ภายในศูนย์มีบริการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มีเคาน์เตอร์บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการ ห้องสุขา มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม 3) มีการจัดเส้นทางธรรมชาติ ทั้งเส้นทางไปและกลับทางเดิม เส้นทางแบบวงรอบระยะตั้งแต่ 1 กิโลเมตรขึ้นไป 4) มีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว 5) มีแผนที่และคู่มือนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว 6) มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เช่นจำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้งต่อวัน 7) มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 8) มีการบริหารจัดการพื้นที่และมีการบริการร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น องค์การภาครัฐ องค์การ เอกชน องค์การบริหารท้องถิ่น เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล 9) มีนโยบายในการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสียและการจัดการมลพิษต่าง ๆ

เป็นต้น 10) มีแผนพัฒนาบุคลากรและการบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล 11) หากแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรมต้องเป็นที่พักแรมที่มีการรักษาสิ่งแวดล้อม

กล่าวโดยสรุปหลักเกณฑ์กำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงความสมบูรณ์ของระบบนิเวศตามธรรมชาติ ความพร้อมในการบริหารจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวมีบริการสิ่งอำนวยความสะดวก มีการจัดเส้นทางธรรมชาติ มีป้ายสื่อความหมาย มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น มีการจัดการพื้นที่โดยประชาชนมีส่วนร่วมตลอดจนมีการรักษาสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพไม่เสื่อมโทรม

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมนับได้ว่าเป็นความหลากหลายและมีความเกี่ยวข้องในกิจกรรมบางประเภท จึงต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวซึ่งศูนย์วิจัยป่าไม้¹³ ได้แบ่งกลุ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติได้แก่กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ ส่องสัตว์และดูนก เทียวถ้ำ และน้ำตก ล่องเรือศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมพายเรือแคนู เรือคายัค เรือใบ กระดานโต้คลื่น ดำน้ำดูปะการังน้ำตื้นหรือน้ำลึก เป็นต้น 2) กิจกรรมท่องเที่ยวเน้นการได้ใกล้ชิดชื่นชมธรรมชาติและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการผจญภัยตื่นเต้นกับธรรมชาติ ได้แก่ การชมทิวทัศน์ธรรมชาติในบรรยากาศธรรมชาติที่สงบ ซึ่งจักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ การปีนหรือไต่เขา ตั้งแคมป์ กิจกรรมเครื่องร่อนขนาดเล็ก ล่องแพยางหรือแพไม้ไผ่ กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหารและกิจกรรมเทียวน้ำตก 3) กิจกรรมทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ได้แก่ ชมความงาม ความเก่าแก่และศึกษาเรียนรู้ความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมนั้นควรให้มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยว โดยกลุ่มกิจกรรมอาจแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ เน้นการศึกษาธรรมชาติ เน้นการใกล้ชิดธรรมชาติ กิจกรรมผจญภัย และกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประวัติศาสตร์เพื่อการศึกษาและเรียนรู้เรื่องราวในอดีต

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมมือดำเนินงาน ทั้งนี้ความหมายของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมมีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันดังต่อไปนี้ คือ การมีส่วนร่วมหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่ม การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน และรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนเอง โดยมนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น พร้อมทั้งจะอุทิศเพื่อกิจกรรมชุมชนขณะเดียวกันมนุษย์สามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง¹⁴ โดยการมีส่วนร่วม เป็นการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการ ควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคมในการพัฒนาและมีส่วนร่วมในการติดตามผลการพัฒนา¹⁵ การมีส่วนร่วมจึงจัดเป็นแนวทางใหม่ของการพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา เพื่อให้การพัฒนาตรงความต้องการของประชาชนและให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ โดยมีลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม กระทำได้ 4 ลักษณะ¹⁶ ได้แก่ 1) เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไร คือ ความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน 2) เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน 3) เป็นผู้มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ขึ้น 4) เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจการ 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน สมาคมการมีส่วนร่วมระหว่างประเทศ (International Association for Public Participation) ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ¹⁷ ดังนี้ 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการ ให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่นเอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดการแถลงข่าว การปิดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น 2) การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล

ข้อเท็จจริง ความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น 3) การเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น 4) ความร่วมมือ (Collaborate) เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น 5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติให้ประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วม เป็นสภาพการณ์ที่กลุ่มคน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนได้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือในกระบวนการกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งรูปแบบเสียสละแรงงาน การบริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ การติดตามผลงาน บำรุงรักษา ในทุกขั้นตอนของการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ก็คือ การกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพแก่สมาชิกของสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาดสามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ประการคือ¹⁸ 1) การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในขอบเขตของความสามารถของธรรมชาติชุมชนชนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ชนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต

ความเป็นอยู่ของชุมชน 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว

4) การประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศนั้นๆ 2) เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่สร้างความรู้และให้ความรู้ 3) เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่ประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาท มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมจัดทำและร่วมได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาค

แนวคิดเกี่ยวกับเมืองไมซ์ (MICE city)

คำนิยามของเมืองไมซ์ จากการศึกษาความหมายของเมืองไมซ์ หรือ MICE City พบว่า เมืองไมซ์ หมายความว่าเมืองที่มีความพร้อมและศักยภาพในการเป็นจุดหมายปลายทางเพื่อรองรับการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจไมซ์ใน 4 กิจกรรมธุรกิจที่เกี่ยวข้อง คำว่า “ไมซ์” (MICE) เป็นตัวย่อของคำว่า Meeting, Incentive, Convention, Exhibition ที่มีความเกี่ยวข้องกันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (The Caribbean Tourism Organization, n.d.) และสมาคมส่งเสริมการประชุมกลุ่มประเทศอาเซียน (Asian Association of Convention and Visitor Bureaus – AACVB) ระบุว่า ไมซ์ (MICE) คือ กลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการประชุม องค์กร การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล การจัดการประชุม นานาชาติ และการจัดแสดงนิทรรศการ โดยมีการจัดการที่ดีและสมบูรณ์อย่างมืออาชีพทั้งด้านการบริการ ด้านสถานที่ ด้านการจัดประชุม ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการรับส่งสินค้าที่จะจัดแสดง ด้านพิธีการศุลกากร ฯลฯ ซึ่ง 4 กลุ่มธุรกิจหลักเรียงตามตัวอักษรที่มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันและมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน มีนิยามดังนี้ 1) Meeting เป็นการประชุมของกลุ่มบุคคล หรือองค์กรโดยจะเป็นการประชุมเฉพาะกิจ หรือวางแผนล่วงหน้าไว้แล้วสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ (1) ประชุมกลุ่มสมาคม (Association Meeting) คือ การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลของกลุ่มคนในสาขาอาชีพเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน โดยทั่วไปจะมีการจัดสัมมนากลุ่มย่อยและการจัดนิทรรศการขนาดเล็กด้วย ใช้เวลาเตรียมงานอย่างน้อย 1 ปี (2) ประชุมกลุ่มบริษัทเอกชน (Corporate Meeting) คือ การประชุมของกลุ่มบุคคลที่มาจากองค์กรเดียวกัน หรือเครือเดียวกัน ซึ่งอาจมาจากประเทศภูมิภาคเดียวกัน หรือหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก โดยใช้เวลาเตรียมงานน้อยกว่าการประชุมสมาคม (Association Meeting) และมีขนาดงานเล็ก

กว่า (3) ประชุมกลุ่มองค์กรรัฐบาล (Government) คือ การประชุมของกลุ่มบุคคลหรือผู้แทนจากหน่วยงานราชการ ซึ่งมาจากหลาย ๆ หน่วยงานทั่วโลก 2) Incentive เป็นการจูงใจเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงานหรือบุคคลที่สามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมายที่บริษัทวางไว้ โดยบริษัทผู้ให้รางวัลจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายดังกล่าว 3) Convention เป็นการประชุมของกลุ่มบุคคลในสาขาอาชีพเดียวกัน หรือสมาคมวิชาชีพเดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น โดยมีผู้เข้าประชุมระหว่าง 300 – 1,500 คน ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 850 คน ใช้เวลาในการเตรียมการไม่น้อยกว่า 2 ปี และส่วนใหญ่เป็นการจัดโดยสมาคมระดับนานาชาติ ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) การจัดประชุมหมุนเวียนตามประเทศสมาชิก โดยมาใช้วิธีการเวียนตามตัวอักษรและตามภูมิภาค (2) การประมูลเพื่อเป็นประเทศเจ้าภาพในการจัดงาน ประเทศสมาชิกต้องการเป็นเจ้าภาพจะส่งตัวแทนของสมาคมเข้าร่วมประมูลซึ่งในกรณีจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ และการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เนื่องจากมีต้นทุนค่าใช้จ่ายสูงและระยะเวลาเตรียมงานนาน 4) Exhibition หมายถึง งานแสดงสินค้า หรือบริการ เพื่อขายให้กับลูกค้ากลุ่มเป้าหมายรวมทั้งเปิดให้ผู้เข้าชมทั่วไปได้เข้าร่วมงานด้วย โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) Trade Show เป็นการแสดงสินค้าสำหรับผู้ประกอบการ (2) Consumer Show เป็นการแสดงสินค้าสำหรับลูกค้าโดยทั่วไป

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบระหว่างการท่องเที่ยวแบบทั่วไปเพื่อพักผ่อนกับการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจไมซ์

ประเด็นเปรียบเทียบ	การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน	การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจไมซ์
1. ผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวผู้จ่ายเอง	นายจ้าง/บริษัทเป็นผู้จ่าย
2. ผู้เลือกสถานที่ท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวเป็นผู้เลือกเอง	ผู้จัดการธุรกิจไมซ์
3. ช่วงเวลาการท่องเที่ยว	-ระหว่างวันหยุดสุดสัปดาห์ และวันหยุดประจำ	ตลอดปี และจัดระหว่างวันจันทร์ถึงวันศุกร์
4. ระยะเวลาสำรองการท่องเที่ยว	วันหยุดติดต่อกันหลายวัน ควรจองล่วงหน้าเป็นเดือน -วันหยุดน้อยควรจอง ล่วงหน้า 2 – 3 วัน	การประชุมใหญ่ควรจอง ล่วงหน้าเป็นปี

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบระหว่างการท่องเที่ยวแบบทั่วไปเพื่อพักผ่อนกับการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจไมซ์ (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน	การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจไมซ์
5. ประเภทของผู้เดินทาง	ทุกคนที่ต้องการการท่องเที่ยวแบบทั่วไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน	สมาชิกของหน่วยงาน หรือ ลูกจ้างของบริษัทที่ได้รับ การคัดเลือกให้เดินทางท่องเที่ยว
6. ประเภทของสถานที่ท่องเที่ยว	ทุกประเภททั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้าง	แหล่งท่องเที่ยวตามเมืองใหญ่ โดยเฉพาะ

ความสำคัญของไมซ์ “ไมซ์” เป็นแขนงหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งมีความสำคัญต่อประเทศเป็นอย่างยิ่งเพราะรายได้อุตสาหกรรมไมซ์จัดเป็นรายได้ในภาคบริการที่มีจำนวนมากกว่าอุตสาหกรรมอื่น ๆ โดยค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของนักเดินทางกลุ่มไมซ์อยู่ที่ 98,000 บาทต่อทริป (5-7 วัน) ซึ่งมากกว่านักท่องเที่ยวปกติประมาณ 3 เท่า¹⁹ ทำให้เศรษฐกิจประเทศปรับตัวดีขึ้น เนื่องจากการจ้างงาน และสร้างรายได้ให้กับธุรกิจที่เกี่ยวข้องด้วย จากการศึกษาพบว่าการสรุปความสำคัญของ “ไมซ์” อย่างมีนัยยะสำคัญ²⁰ ดังนี้ 1) ช่วยสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ทำให้ดุลการชำระเงินดีขึ้นเช่น รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการใช้จ่ายของผู้เข้าร่วมประชุมที่เป็นชาวต่างประเทศ 2) ช่วยการสร้างงานและการกระจายรายได้ไปสู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการดำเนินธุรกิจไมซ์จะต้องอาศัยองค์ประกอบจากหลายส่วน ภาครัฐเช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมส่งเสริมการจัดประชุมนานาชาติไทย เป็นต้น และภาคเอกชนเช่น โรงแรม สถานที่จัดประชุม ผู้จัดงานการประชุมมืออาชีพ (PEO : Professional Convention Organizer) ผู้จัดงานแสดงสินค้ามืออาชีพ (Professional Exhibition Organizer) และบริษัทบริหารจัดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (DMC : Destination Management Company) และรวมถึงธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและยังช่วยให้ประชาชนทั่วไปได้รับประโยชน์จากการลงทุนของรัฐ เมื่อมีการจัดกิจกรรมในธุรกิจไมซ์ 3) ช่วยสร้างรายได้ทางอ้อมให้บุคลากรสาขาอาชีพต่าง ๆ เช่น การขายของที่ระลึก ร้านอาหารร้านจำหน่ายของที่ระลึก ร้านขายหนังสือพิมพ์ เป็นต้น 4) ในด้านสังคมและวัฒนธรรม อุตสาหกรรมจัดการประชุมยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานของประเทศให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น รวมไปถึงการเสริมสร้างภาพลักษณ์ของประเทศให้กลายเป็นเมืองที่น่าอยู่อาศัย ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี 5) ช่วยพัฒนาศักยภาพของบุคลากรการจัดกิจกรรมไมซ์ทำให้เกิดองค์ความรู้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ร่วมงาน อีกทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจในการ

ดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ 6) ช่วยกระตุ้นให้มีการเพิ่มมาตรฐานอุตสาหกรรมบริการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจไมซ์ ทุกด้านเพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้ที่เข้ามาร่วมงานอีกทั้งยังเป็นการยกระดับธุรกิจที่เกี่ยวข้อง 7) ช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในด้านการพัฒนาและลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ กำหนดมาตรฐานการฝึกอบรมและการดำเนิน การตลาดสำหรับธุรกิจไมซ์ 8) ช่วยเพิ่มรายได้ทางการท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์เป็นกลุ่มที่มีคุณภาพและมีกำลังซื้อสูง 9) ช่วยสร้างโอกาสในการขยายฐานการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวระดับบนซึ่งเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการใช้จ่ายสูง และมีแนวโน้มที่จะรักษาสถานะแวดล้อมได้ดีกว่านักท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน 10) ช่วยสร้างโอกาสในการสร้างการเรียนรู้ใหม่ ๆ ด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดประชุม การจัดแสดงสินค้า และการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ที่มีการนำองค์ความรู้ใหม่ ๆ เข้ามาสู่ประเทศ 11) ช่วยสร้างตลาดทางธุรกิจและการท่องเที่ยวใหม่ เมื่อได้จัดกิจกรรมไมซ์ประสบความสำเร็จ จะเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่สำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและธุรกิจใหม่ ๆ

ดังนั้น การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจไมซ์ (MICE) จะช่วยส่งเสริมรายได้และผลักดันเศรษฐกิจโดยรวม ให้มีแนวโน้มที่สูงขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศ ให้พร้อมกับการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่มีการพลวัตอยู่เสมอ

ลักษณะของการท่องเที่ยวในเขตทหาร กองทัพบก และการเตรียมความพร้อม

การพิจารณากำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวในเขตทหาร ประกอบด้วยรูปแบบการท่องเที่ยวในเขตทหาร 7 รูปแบบ ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวเพื่อการนันทนาการและผจญภัย เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งกิจกรรมทางการทหาร การผจญภัย การทดสอบกำลังใจ เพื่อสร้างความตื่นตัว และสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการทางทหาร 2) การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งกิจกรรมการเรียนรู้ในเขตพื้นที่ทหารในเรื่อง ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ฟาร์มตัวอย่าง โครงการพระราชดำริ อุทยานการเรียนรู้/ศูนย์การศึกษาพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์การสงคราม อาวุธยุทโธปกรณ์และยานรบของทหาร ตลอดจนอนุสาวรีย์ของบุคคลสำคัญและพระราชวังที่สำคัญต่างๆ 3) การท่องเที่ยวเพื่อการฝึกอบรม เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งกิจกรรมการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาผู้นำ การละลายพฤติกรรม การสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร การสร้างเสริมประสบการณ์เพื่อการพัฒนาบุคลากรขององค์กร 4) การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและการกีฬา เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งกิจกรรมทางการกีฬา ศูนย์พัฒนากีฬา สวมสุขภาพและการบริหารทางการแพทย์ 5) การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจในธรรมชาติที่สวยงาม การบริการที่พักตากอากาศ ร้านอาหาร ภัตตาคาร ตลอดจนผลิตภัณฑ์สินค้าและของที่ระลึกต่างๆ 6) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและ

นิทรรศการ เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งกิจกรรมการประชุม สัมมนา การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล และการจัดนิทรรศการงานแสดงสินค้าต่างๆ 7) การท่องเที่ยวเพื่อความรับผิดชอบและการตอบแทนทางสังคม เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งกิจกรรมที่ช่วยเหลือสังคม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติป่า และน้ำ และมีส่วนในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของทหารในการช่วยเหลือประชาชน

บทสรุป

แหล่งท่องเที่ยวในเขตทหารกองทัพบก เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความรัก ความเข้าใจ และการสร้างความสัมพันธ์อันดี กับประชาชนที่มีต่อทหาร จนเกิดความเชื่อมั่น และศรัทธา ต่อกองทัพบก ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นและขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศตามนโยบายของรัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะสถานการณ์โควิด-19 ได้คลี่คลายลงซึ่งจะเป็นการเสริมเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่และรองรับการใช้ชีวิตตามวิถีใหม่หรือ New normal ซึ่งให้ความสำคัญกับสุขภาพความสะอาดและความปลอดภัยเป็นหลัก ทั้งนี้กำลังพลของกองทัพบกทุกคนควรรับรู้และเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในเขตทหารที่มีประโยชน์ต่อกองทัพบกในเรื่องการสร้างสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับกำลังพลและครอบครัว และยึดถือตามแนวทางในการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเน้นการพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวเป็นหัวใจสำคัญของหน่วย ตามหลักการพัฒนาองค์กร เพื่อให้เกิดการบริหารงานด้านการท่องเที่ยวแบบมืออาชีพ รวมทั้งการจัดสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในหน่วยขึ้นตรงกองทัพบกทุกระดับในทุกค่ายในพื้นที่ที่ก่อให้เกิดพลังอำนาจในการบริหารและพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ตามเป้าประสงค์ของงานด้านกิจการพลเรือนได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากเนื้อหาที่กล่าวมาในข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถตอบคำถามวิจัยในเรื่องผลของการดำเนินงานที่ผ่าน และความสอดคล้องของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนการจัดการที่เหมาะสม จากการดำเนินงานที่ผ่านมาโดยภาพรวมนั้น การท่องเที่ยวของทั้งสองพื้นที่ คือ แหล่งท่องเที่ยวโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าและแหล่งท่องเที่ยวค่ายจักรพงษ์ สามารถพัฒนาได้ตามเป้าหมายของแผนแม่บทการท่องเที่ยวกองทัพบก รวมทั้งเป็นการส่งเสริมงานด้านกิจการพลเรือน เกิดความภาคภูมิใจในเกียรติประวัติของหน่วยจากกำลังพล ทั้งที่รับราชการอยู่ และที่ออกจากราชการไปแล้ว เกิดการกระจายรายได้ไปสู่กำลังพลในหน่วยและครอบครัวในรูปของค่าตอบแทน รวมทั้งทำให้เกิดการสร้างงานมีการปรับปรุงและพัฒนาสภาพแวดล้อมของหน่วย โดยเฉพาะในด้านความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และ

ความปลอดภัย เป็นแหล่งเรียนรู้ของกองทัพและประชาชนอย่างไรก็ตาม การดำเนินงานที่ผ่านมายังคงดำเนินการพัฒนาไม่ได้ตามแผนที่วางไว้ ทั้งนี้ เนื่องจากการขาดแผนงานพัฒนาการท่องเที่ยวของหน่วยโดยภาพรวมและรวมไปถึงงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน ความรู้ความเข้าใจของบุคลากรที่มีต่อการท่องเที่ยวในเขตทหารของตน การบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ขาดความเชื่อมโยงกับภาคส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐและภาคเอกชนซึ่งทั้งนี้ควรจะต้องพิจารณากำหนดกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวในเขตทหารให้ชัดเจนให้สามารถขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย ตรงตามพระราชบัญญัตินโยบายท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้บัญชาการทหารบกในการมอบนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเขตทหารไว้ว่า “กองทัพบก เป็นหน่วยงานราชการของประชาชน ดังนั้น กองทัพบกจะไม่มุ่งเน้นการสร้างผลกำไรทางธุรกิจ จากการท่องเที่ยวในเขตทหาร แต่กองทัพบกจะให้ความสำคัญในการสร้างผลกำไรเชิงคุณภาพ นั่นคือ การสร้างภาพลักษณ์ เกียรติยศ และชื่อเสียงให้ประชาชนเกิดความรัก ความศรัทธา และความเชื่อมั่นต่อกองทัพบก”

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในเขตทหาร ของกองทัพบกและเกิดความยั่งยืนเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) กองทัพบกควรจัดทำแผนงาน พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของหน่วยโดยภาพรวม รวมถึงสนับสนุนงบประมาณ ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2) พัฒนาศักยภาพของหน่วยให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีความเป็นสากล และสามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆได้ 3) ให้มีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในเขตทหารตามการจัดแบ่งประเภทของ”แหล่งท่องเที่ยว”ตามพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2551 ทั้งนี้โดยการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของทหารเป็นเป้าหมายหลัก เพื่อให้เกิดจุดเด่นในการท่องเที่ยวและเกิดความแตกต่าง ซึ่งปัจจุบันกองทัพบกได้จัดโครงการ ARMYLAND เป็นโครงการนำร่องสู่การพัฒนา และให้มีการจดทะเบียนแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต 4) สำหรับการเปิดพื้นที่ภายในค่ายหรือหน่วยทหารควรมีการกำหนดพื้นที่เพื่อการรักษาความปลอดภัยโดยมีการกำหนดเป็น พื้นที่เสรี , พื้นที่เฉพาะ และพื้นที่หวงห้าม เพื่อให้เกิดความสะดวกในการบริหารจัดการในการบริการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งบางพื้นที่อาจจะต้องมีการจัดเจ้าหน้าที่พาเข้าเยี่ยมชมหรือถ่ายภาพ บางพื้นที่สามารถที่จะเยี่ยมชมได้โดยอิสระ ทั้งนี้จะต้องจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์อย่างชัดเจน 5) เนื่องจากพื้นที่รับผิดชอบของมณฑลทหารบกที่ 12 เป็นพื้นที่จังหวัดที่มีความเชื่อมต่อกับเขตจังหวัดระยองเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกและอยู่ใกล้

ศูนย์กลางของประเทศคือ กรุงเทพมหานคร ตลอดจนสถานที่ท่องเที่ยวในเขตทหารโดยเฉพาะ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เป็นแหล่งทำเลที่เหมาะสมมีทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้หลากหลาย ซึ่งจัดว่าเป็นโอกาสในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ทหาร

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาในเรื่องความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ทหารและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หากมีการนำผลงานวิจัยนี้ไปต่อยอด ขยายผลให้เชื่อมโยงกับรูปแบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแนวใหม่ คือ MICE city เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่ได้ โดยใช้โครงการการท่องเที่ยวในเขตทหารของกองทัพบก ARMYLAND เป็นกรอบนำร่องในการพัฒนาพื้นที่ของหน่วย ซึ่งสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวกองทัพบกได้ริเริ่มไว้แล้ว เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับกองทัพบก โดยภาพรวมอย่างยั่งยืน อีกทั้งจะเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับพื้นที่และจังหวัดในการรองรับองค์การต่างๆที่จะเข้ามาสัมมนาและพักผ่อน นอกจากนี้ยังจะเป็นการประชาสัมพันธ์หน่วยทหารให้เกิดความเข้าใจต่อกองทัพและเป็นการกระจายรายได้ให้กับกำลังพลและครอบครัวรวมทั้งประชาชนในพื้นที่อีกทางหนึ่งด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ อุดรธานี หนองคาย. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2545.
- ² อำนาจ ธีระวนิช. การจัดการ. นนทบุรี: วิรัตน์เอ็ดดูเคชั่น; 2547.
- ³ Blamey,R.K. Principles of ecotourism. In Weaver.D.(ed). The Encyclopedia of Ecotourism. Oxford: CABI, 2001. p.5-22
- ⁴ Yumis, E. Note from the World Tourism Organization. In Diamantis, D. Ecotourism Management and Assessment. London: Thomson, 2004. p.6-9
- ⁵ สมใจ ไข่แก้ว. การประเมินศักยภาพและความต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านปรุ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วนศาสตร์) ภาควิชาการจัดการป่าไม้]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์; 2548.
- ⁶ สำนักนายกรัฐมนตรี ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี. เรื่อง การประกาศแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136, ตอนที่ 51 ก (18 เมษายน 2562).
- ⁷ สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวกองทัพก. ดินแดนท่องเที่ยวในเขตทหาร ARMYLAND. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์; 2561.
- ⁸ สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวกองทัพก. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากการส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวในเขตทหาร กองทัพก พ.ศ. 2562-2564. กรุงเทพฯ: วังอักษร; 2562.
- ⁹ สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวกองทัพก. ตะลุยกเที่ยวเขตทหาร. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์; 2561.
- ¹⁰ อำนาจ ธีระวนิช. การจัดการ. นนทบุรี: วิรัตน์เอ็ดดูเคชั่น; 2547.
- ¹¹ ดรรชนี เอมพันธ์, สุรเชษฐ์ เชษฐมาส. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวคิดหลักการและความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้อุทยานแห่งชาติ.การสัมมนาอุทยานแห่งชาติกับการนันทนาการและการท่องเที่ยวในทศวรรษหน้า เพื่อทรัพยากรที่ยั่งยืน ; 27-28 พฤษภาคม 2539; กรมป่าไม้. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้; 2539.
- ¹² การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ อุดรธานี หนองคาย. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2545.

- ¹³ ศูนย์วิจัยป่าไม้. โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อการรักษาระบบนิเวศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์; 2552.
- ¹⁴ คมสัน วาฤทธิ. ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาชุมชนลำน้ำว่า อำเภอมะจรรย์ จังหวัดน่าน [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว]. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2545.
- ¹⁵ ทวีทอง พงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภากการพิมพ์; 2527.
- ¹⁶ สุรศักดิ์ วรรณบุญญา. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(วนศาสตร์) ภาควิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์; 2547.
- ¹⁷ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2542.
- ¹⁸ วีระ วีระโสภณ. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธุรกิจไมซ์และอีเว้นท์ [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา; 2561 [เข้าถึงเมื่อ 24 มีนาคม 2563]. เข้าถึงได้จาก http://www.elfhs.ssru.ac.th/weera_we/course/index.php?categoryid=1
- ¹⁹ จุฑา ธาราไชย. จับมือ MICE ก้าวไปด้วยกัน [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน); 2557 [เข้าถึงเมื่อ 24 มีนาคม 2563]. เข้าถึงได้จาก <https://www.slideshare.net/chuchusupermom/141104-intro-to-mice-for-dusit-college-nov-8>
- ²⁰ ชูติพงศ์ เสนา. ความสำคัญ ประโยชน์ และผลกระทบของธุรกิจไมซ์ [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยเทคโนโลยีการจัดการเพชรเกษม; 2560 [เข้าถึงเมื่อ 24 มีนาคม 2563]. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/micebizforstudents/home/unit2>

ประวัติย่อผู้วิจัย

ยศ ชื่อ พันเอก ชัยธวัช สิทธิสุข

วัน เดือน ปีเกิด 19 มีนาคม 2515

ประวัติสำเร็จการศึกษา

- พ.ศ. 2539 วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (เครื่องกล) โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
พ.ศ. 2546 ครุศาสตรมหาบัณฑิต(บริหารการศึกษา)มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
พ.ศ. 2548 โรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำ ชุดที่ 83

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. 2540 ผู้ช่วยรองผู้บังคับกองร้อยทหารปืนใหญ่ กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 31 รักษาพระองค์
พ.ศ. 2543 ผู้บังคับกองร้อยทหารปืนใหญ่ กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 31 รักษาพระองค์
พ.ศ. 2546 นายทหารยุทธการและการฝึก กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 31 รักษาพระองค์
พ.ศ. 2549 ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายกิจการพลเรือน กองพลทหารปืนใหญ่
พ.ศ. 2550 นายทหารยุทธการและการฝึก กรมทหารปืนใหญ่ที่ 1 รักษาพระองค์
พ.ศ. 2552 รองผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 31 รักษาพระองค์
พ.ศ. 2554 นายทหารยุทธการ กองทัพน้อยที่ 1
พ.ศ. 2557 รองผู้บังคับการกรมทหารพรานที่ 13
พ.ศ. 2558 ผู้บังคับการกรมทหารพรานที่ 11

ตำแหน่งปัจจุบัน

พ.ศ. 2560 - ปัจจุบัน หัวหน้าฝ่ายสรรพกำลัง มณฑลทหารบกที่ 12